

Entrevista a Roser Latorre

PERE VERDAGUER

UN CARTELL DINS PRADA

—¿Te'n recordes, d'aquells moments?
—Tu diràs! El tema era «El Rosselló avui i demà». Tu vas venir a Barcelona amb paquets de programes. Jo no coneixia el Rosselló, només hi havia estat l'any 1961 a escoltar Pau Casals, al festival. Havia vingut amb Núria Dalmau, la filla de l'editor Rafael Dalmau, una companya d'escola. Casals havia tocat a l'església de Sant Pere. El 1969 vaig venir amb la Carme Garsaball. Vam arribar al liceu Renouvier i ens va rebre Miquel Mayol. Els edificis eren bonics, ens van agradar. Aquells dies van representar per a nosaltres una finestra oberta al món. No ens en sabíem avenir. Molts debats, moltes visites, molta llibertat de paraula. Total, dormíem poc a la nit. Passàvem el temps discutint. Vaig pujar al Canigó per primera vegada i, al darrer tros abans d'arribar a la pica, em va ajudar l'Enric Larreula. Vaig tomar a Barcelona entusiasmada, i la meua mare va trobar que m'havia aprimat.

—Els anys següents vas venir de professora de llengua elemental, secció en la qual s'han succeït molts ensenyants, com Mercè Roca, Montserrat

He parlat amb la Roser al curs de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada, de la qual crec que és una de les més fidels participants: hi és des de la primera, i només hi ha faltat dos cops per atendre la seva família de Mèxic que venia a visitar la seva mare, i també a ella, és clar, a Barcelona. Els exiliats (del 1939 o d'anys posteriors, encara durant el franquisme) a vegades s'han arrelat definitivament, amb els fills, a la seva terra d'exili. La Roser, jo la coneixia d'abans, en particular de quan treballava a Edicions 62, amb el bon Josep Maria de Casacuberta a la Barcino o a l'Enciclopèdia. Era una entre el centenar d'estudiants de Prada del 1969, i recordem que al final, a la vista de l'èxit, havíem comprès que la cosa reclamava una extensió. Aleshores vam tenir una conversa al campus del liceu Renouvier i li vam proposar de venir un altre any de professora de llengua. Li farem algunes preguntes.

Biosca, Pilar Gimó, Joaquim Pomares, Frederic Larreula, Bartomeu Bardagí, Jordi Alberich i un llarg etcètera. Tu, crec, ets la que has perseverat més temps. Com us heu anat combinant la feina? Què en penses, dels teus alumnes pradencs?

—A la secció de llengua elemental, mentre hi vaig fer de coordinadora,

ROSER LATORRE

sempre havíem fet grups de nivell, cadascun amb un nombre reduït d'alumnes: una dotzena de persones. Amb els debutants, si són molts, no es pot fer un bon treball. Jo he tingut castellans, francesos i persones d'altres nacionalitats: alemanys, anglesos, suecs... fins i tot una japonesa i un indonesi. Hi ha alumnes que han vingut diversos anys i amb els quals ens hem fet amics. Són adults, evidentment. No m'hi he avorrit mai, a les classes.

—A Barcelona, abans de Prada, ja havies fet classes de català. D'on et ve el gust per la llengua? Fes-nos cinc cèntims de la teua trajectòria vital.

—De petita, anava a l'Escola Catalana Mossèn Cinto, on es feia tot en català, utilitzant la pedagogia Montessori. A casa hi havia molts llibres catalans. El meu pare era soci de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, de la qual, a més a més, era militant. Jo llegia els llibres que trobava. El pare treballava a l'ajuntament, i quan van arribar els feixistes va ser denunciat per catalanista i el van afusellar. Amb la meua germana i la mare, a la qual van negar tot dret a pensió, les vam passar

negres. A la Institució Cultural Escoda, on vaig continuar la meva escolaritat, ens havien de parlar en castellà, i era un castellà horrorós, farcit de catalanades, el que sortia de les nostres reaccions.

Uns quants anys més tard, Artur Balot, que havia treballat a Ràdio Barcelona i que es veia obligat a fer d'apuntador de teatre perquè l'emissora, després de la guerra civil, fou totalment castellanitzada i els col·laboradors no addictes al nou règim despatxats, va fer unes classes clandestines de català, i m'hi vaig apuntar. Donava les classes en un pis del barri de Gràcia, i eren uns cursos que atreïen cada cop més gent, de manera que els amos es van esverar i ens van fer marxar. Vam anar en una acadèmia on figurava que fèiem classes de gramàtica, sense precisar de quina llengua. Quan es va descobrir que s'hi estudiava el català, vam haver de plegar, i aleshores vam anar a casa del senyor Balot. I la broma va durar fins que el nostre professor es va morir.

—Com vas començar a treballar?

—De primer, vaig fer d'administrativa en una casa d'assegurances. Quan es va crear la J.A.E.C., amb el senyor Casacuberta i amb Joan Triadú, en el primer examen de català que es va fer érem una desena d'alumnes. Me'n vaig sortir bé. ¿Tu saps que la gramàtica Marvà, de la Barcino, va ser feta per l'Artur Martorell i per l'Emili Vallès, i que és per això que figura que l'autor és un tal Marvà? Doncs, la vídua d'Emili Vallès era una veïna dels meus oncles. Un dia, a casa d'ells, em digué que el senyor Casacuberta em volia veure. Fou així que vaig començar a fer alguns treballs de correcció a la Barcino. Donava, a més, classes a l'Orfeó Gracienc, a l'antic casal dels Minyons de Muntanya i, més endavant, al C.I.C. Jo m'havia preparat material pedagògic per a una classe particular a una noia basca. El senyor Casacuberta el va veure i em va suggerir de fer-ne un llibre. El vaig fer: era un curs de català que s'adreçava a castellans. Hi vaig patir molt. Va ser el primer de la col·lecció «Manuals Lingüístics Barcino», on tu vas fer un «Cours de langue catalane» per a francesos, i l'Artur Quintana un curs per a alemanys. Després l'Artells em va parlar de la possibilitat d'entrar a treballar a *Serra d'Or*, però no vaig arribar a acceptar la proposta.

Aviat Max Cahner i Bastardes em contractaren a Edicions 62 (per a la secció de correcció de proves), i més tard em feren passar a l'Enciclopèdia, a lexicografia. A l'Enciclopèdia també hi havia l'Artells. Quan s'acabava la G.E.C. vaig tornar a treballar a la Barcino fins que, tres anys després del traspàs del senyor Casacuberta, me'n van excloure. Vaig passar novament a l'atur (una experiència que ja coneixia), i fou aleshores que, a través de Max Cahner, Joan Coromines em proposà d'ajudar-lo

afecta el jovent: internet. Amb internet s'usa un llenguatge argòtic que ja no es pot corregir.

—Arribem al final. Digues quelcom de més positiu, altrament acabarem tots plorant!

—Crec en la força de la llengua, i espero una reacció del jovent. Pensa com s'ha conservat l'alguerès, encara que sigui en minoria, a despit de segles i segles de males condicions i d'isolament. He estat dues vegades a l'Alguer. La primera, el 1970, en un viatge orga-

D'aquesta conversa sortí l'entrevista que ací us oferim

en la redacció de l'índex del *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Foren centenars de cèdules que finalment, a causa de la mort de Joan Coromines, no pogueren ser utilitzades.

—De manera que sempre has treballat en coses de llengua. Al teu entendre, quins problemes té el català?

—No sóc gaire optimista, especialment quan penso en el poble. M'adono que hi ha cada vegada més gent que es passa al castellà, sobretot en els comerços. Fa angúnia. Els cartells són sovint en català, però els dependents parlen castellà. Joves nats a Barcelona. La gent no es preocupa de la llengua. No sé en quin dels seus llibres Gaziell diu que la indiferència de molts catalans per la llengua farà que hom acabi fent catalanisme en castellà. Hi ha un altre problema que

nitzat per l'Orfeó Català. En aquella ocasió, també vam anar a Càller a visitar la tomba del fill de Martí l'Humà.

La segona vegada hi vaig anar amb la beca que ofería el general Catardi i que em va obtenir el senyor Casacuberta. M'allotjava a cal general Catardi i recordo que cada dia em feien anar a dinar a casa d'un membre diferent del Centre d'Estudis Algueresos. Al mercat, de seguida que et sentien parlar català, tothom s'acostava. És clar que veiem, a casa i avui, coses que no ens satisfan, però una llengua no es mor així com així.

—Vet aquí una nota optimista amb la qual podem acabar. Però jo ara et vull confessar una cosa que el senyor Coromines em va dir un dia parlant de tu. —Què et va dir? —**Em va dir: «La Roser, quan treballa per la llengua, venja el seu pare.»** ♦